

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์

เอกสารประกอบการสอน 9551107 จิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental Psychology)

ผู้สอน อาจารย์ ดร.ฐพัชร์ คັນทร

.....
บทที่1 มโนทัศน์ทางจิตวิทยาพัฒนาการ

วัตถุประสงค์ หลังจบบทเรียนนี้นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมายของคำว่าความหมายของพัฒนาการ
2. บอกจุดมุ่งหมายของการศึกษาพัฒนาการมนุษย์
3. อธิบายหลักการพัฒนาการ
4. อธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของมนุษย์
5. อธิบายบทบาทพยาบาลในการส่งเสริมพัฒนาการและการปรับตัวของมนุษย์ได้

สังเขตเนื้อหา

1. แนวคิดหลักจิตวิทยาพัฒนาการ
2. นิยามศัพท์คำว่าเจริญเติบโตพัฒนาการ วุฒิภาวะ และการเรียนรู้
3. ความสำคัญของการศึกษาพัฒนาการ
4. วิธีการศึกษาพัฒนาการ
5. หลักพัฒนาการของมนุษย์
6. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการ

บทนำ

จิตวิทยาพัฒนาการศึกษามนุษย์ในแต่ละวัยมีการพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ สังคม การช่วยเหลือตนเอง การใช้ภาษา และสติปัญญา เปลี่ยนแปลงอย่างไร ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวมีผลมาจากพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม ถ้ามีการพัฒนาการที่แตกต่างกันจะทำให้มนุษย์แต่ละคนแตกต่างกัน

การที่ได้มีโอกาสเตรียมวางแผนชีวิตที่ดีของตนไว้ล่วงหน้านับเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ ต้องศึกษา เพราะวิวัฒนาการในแต่ละขั้นตอนของวงจรชีวิตประกอบด้วยอัตราความเร็วช้าของการ พัฒนาไม่เท่ากันในแต่ละบุคคล ซึ่งทำให้บุคคลเกิดความคิดเกี่ยวกับภาระงานใน ช่วงเวลาชีวิตของแต่ละคน และทำให้ได้ทราบ ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการใน แต่ละวัยซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพจิต ตั้งแต่วัยครองคู่วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยสูงอายุ และวัยชรา

แนวคิดและความหมายของคำว่าความหมายของพัฒนาการ

1. การเจริญเติบโตเป็นการเปลี่ยนแปลงของร่างกายไปสู่วุฒิภาวะด้านปริมาณ โดยการ เพิ่มจำนวน และ/หรือขนาดของเซลล์รวมทั้งขนาดของร่างกาย ส่วนพัฒนาการด้านการเปลี่ยนแปลง ไปสู่วุฒิภาวะด้านคุณภาพ ทำให้เกิดทักษะ ความสามารถใหม่ๆ และการปรับตัวด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2. การศึกษาพัฒนาการของมนุษย์มีหลายวิธี ซึ่งสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม การศึกษา พัฒนาการของมนุษย์จะช่วยให้พยาบาลเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น ยอมรับในความเป็น บุคคล และความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการให้บริการสุขภาพแบบองค์รวม

3. มนุษย์ทุกชาติทุกภาษา มีหลักพัฒนาการเป็นแบบฉบับเดียวกัน แต่อัตราพัฒนาการ ของแต่ละบุคคล จะแตกต่างกันอันเป็นผลเนื่องมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม

4. การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอก ร่างกาย ซึ่งหมายถึงพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม โดยทั้งสององค์ประกอบจะมีส่วน ร่วมกันในการกำหนด คุณลักษณะ และพฤติกรรมของมนุษย์แต่ละคน

นิยามศัพท์

การเจริญเติบโต (Growth) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านปริมาณ มีการเพิ่มขึ้นของขนาด ตัวทั้งหมด และขนาดของส่วนต่าง ๆ ของร่างกายซึ่งสามารถวัดได้(สุวดี ศรีเลณวัตติ,2530 อ้างถึงใน กัลยา นาคเพชรและคณะ, 2548)

การเจริญเติบโต (Growth) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของร่างกายซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ปฏิสนธิ จนถึงการมี วุฒิภาวะ(Sigelman & Shaffer, 1994)

สรุปการเจริญเติบโต หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านการเพิ่มขนาดของร่างกาย หรือการ เปลี่ยนแปลง ด้านปริมาณ โดยการเพิ่มจำนวนเซลล์และ/หรือขนาดของเซลล์รวมทั้งสัดส่วนของ ร่างกาย ซึ่งสามารถสังเกต วัดและประเมินได้อย่างชัดเจน ได้แก่ส่วนสูง น้ำหนัก ฟัน การ เปลี่ยนแปลงของกระดูกและกล้ามเนื้อ

พัฒนาการ(Development) หมายถึง ลำดับของการเปลี่ยนแปลงหรือกระบวนการ เปลี่ยนแปลงของ มนุษย์ทุกส่วนที่ต่อเนื่องกันไปตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต การเปลี่ยนแปลงนี้จะ ก้าวหน้าไปเรื่อยๆ เป็นขั้น ๆ จากระยะหนึ่งไปสู่อีกระยะหนึ่งเพื่อที่จะไปสู่วุฒิภาวะ ทำให้มี ลักษณะและความสามารถใหม่ๆ (สุชา จันท์ธอม ,2540)

พัฒนาการ(Development) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน มีขั้นตอน เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการเจริญเติบโตของกายและถดถอย เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลรวมของวุฒิ ภาวะและประสบการณ์ (ทิพย์ภา เศษฐ์เขาวลิต,2541)

พัฒนาการ(Development) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งที่สังเกตได้ ง่าย ชัดเจน และมองเห็นได้ยาก ไม่ชัดเจน ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต(ศรีเรือน แก้วกังวาล , 2545)

สรุปพัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของร่างกายด้านสมรรถภาพและหน้าที่เป็นการ เปลี่ยนแปลง ด้านคุณภาพ ทำให้เกิดทักษะ ความสามารถใหม่ๆ และการปรับตัวด้านต่าง ๆ อย่างมีแบบแผน และดำเนินไป อย่างต่อเนื่องเป็นขั้น ๆทำให้มีความสามารถใหม่ๆเพิ่มขึ้น ได้แก่ทักษะ ด้านการใช้กล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว ทักษะด้านภาษาหรือการสื่อสารพัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านสังคม เป็นต้น

วุฒิภาวะ(Maturation) หมายถึง การที่บุคคลแต่ละคนมีความเจริญถึงภาวะสูงสุดที่จะทำอะไรได้ (อรพรรณ ลีอนุญชวิชัย,2541)

วุฒิภาวะ(Maturation) หมายถึงความสามารถของร่างกายที่ถึงพร้อมในระยะใดระยะหนึ่ง ในการจะทำ หน้าที่ใด ๆ โดยเกิดจากกรรมพันธุ์เป็นตัวกำหนด (Vander Zanden, 1993)

สรุปวุฒิภาวะ หมายถึงการบรรลุถึงขั้นการเจริญเติบโตเต็มที่ในระยะใดระยะหนึ่งตามขั้น ของ พัฒนาการ และมีความพร้อมที่จะทำกิจกรรมนั้นได้เหมาะสมกับวัย

การเรียนรู้(Learning) หมายถึง การเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ ที่คนเรามี ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือจากการฝึกหัด

การเรียนรู้(Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นอย่างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากการ ฝึกหัด หรือการได้รับประสบการณ์

สรุปการเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างถาวรซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์หรือจากการฝึกหัด ไม่ใช่เป็นผลมาจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรือลำดับขั้นของการเจริญเติบโตตามพัฒนาการ หรือความบังเอิญต่างๆ

จุดมุ่งหมายและความสำคัญของการศึกษาพัฒนาการ

1. ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น การศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการจะช่วยให้ บุคคลเข้าใจถึงธรรมชาติของมนุษย์และความแตกต่างระหว่างบุคคลทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับ ตนเองมากขึ้น ซึ่งจะมีผลให้เกิดความเข้าใจในผู้อื่นมากยิ่งขึ้นด้วย
2. ช่วยให้เกิดการยอมรับความเป็นปัจเจกบุคคลของแต่ละคน เพราะการศึกษาเรื่อง พัฒนาการทำให้เข้าใจแบบแผนพัฒนาการของบุคคล เข้าใจว่าบุคลิกภาพของบุคคลเป็นผลรวมของพัฒนาการในทุกระยะของบุคคลนั้น ตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดการยอมรับในความเป็น ปัจเจกบุคคลของเขาในปัจจุบันได้
3. สำหรับผู้ให้การพยาบาลจะช่วยให้สามารถประเมินและคัดกรองการเจริญเติบโต และพัฒนาการที่ปกติและผิดปกติของผู้รับบริการ ได้ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแผนการส่งเสริมการ เจริญเติบโตและพัฒนาการได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหาพัฒนาการของผู้ป่วย และบุคคลที่เกี่ยวข้องได้

วิธีการศึกษาพัฒนาการ วิธีการศึกษาพัฒนาการของมนุษย์มีหลายวิธี ซึ่งอาจพิจารณาเลือกใช้ตามความเหมาะสม ดังนี้

1. วิธีการศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross Sectional Method) เป็นการศึกษาช่วงใด ช่วงหนึ่งของมนุษย์ในระยะสั้นจากกลุ่มตัวอย่างหลายๆ กลุ่ม เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างกลุ่ม คนต่าง ๆ กัน ข้อดีของการศึกษาแบบภาคตัดขวาง คือ รวดเร็วและประหยัด กลุ่มตัวอย่างไม่เสี่ยงต่อ การสูญหายระหว่างทำการศึกษา ข้อจากดี คือ ไม่สามารถยืนยันได้ว่าบุคคลที่ศึกษาในกลุ่มต่าง ๆ นี้ มีความแตกต่างกันเพราะสาเหตุอื่นๆ หรือไม่
2. วิธีการศึกษาแบบระยะยาว(Longitudinal Method) เป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างเดีวต่อเนื่องยาวนาน เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มตัวอย่างตลอดช่วงเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อดี ของการศึกษาแบบระยะยาว คือ สามารถบอกความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาได้แน่นอน ข้อจากดี คือ สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เสียเวลาในมากในการดำเนินการ และ เสี่ยงต่อการสูญหายของกลุ่มตัวอย่าง

เทคนิคต่าง ๆ ในการศึกษาพัฒนาการของมนุษย์มีดังนี้

1. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีที่ช่วยให้ได้ข้อมูลใกล้เคียงความเป็นจริง ซึ่งต้องกำหนดวัตถุประสงค์สิ่งที่ต้องการจะสังเกต ช่วงเวลา และเหตุการณ์หลังจากนั้นสรุปผล และ บันทึกไว้เป็นหลักฐาน
2. การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นวิธีที่สะดวก รวดเร็ว แต่อาจได้ข้อมูล คลาดเคลื่อนได้เนื่องจากผู้ตอบจำข้อมูลไม่ได้ทั้งหมด
3. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการพูดคุยซักถามจากบุคคลโดยตรง ซึ่งจะทำได้ ข้อมูลที่มี

ความเที่ยงตรงกว่าการใช้แบบสอบถาม

4. การศึกษาอัตตะชีวประวัติ(Autobiography) เป็นข้อมูลที่ได้จากการบันทึกประจำวัน เกี่ยวกับตนเอง และผู้เกี่ยวข้อง หรือการเขียนประวัติตนเองย้อนไปในอดีต ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้ทราบพื้นฐานและความเป็นมาของบุคคลในด้านต่าง ๆ

5. การทดลอง (Experimental techniques) วิธีการทดลองต้องมีการกำหนดสถานการณ์ ขึ้นมากระทำต่อกลุ่มทดลอง แล้วดูการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม

6. การศึกษารายกรณี (Case study) เป็นวิธีการหาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับบุคคล เพื่อให้ทราบแบบแผนพัฒนาการของบุคคล องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการ ตลอดจนปัญหา พัฒนาการที่เกิดขึ้น

7. การทดสอบมาตรฐาน (Standardized testing) เป็นการใช้แบบทดสอบในการเก็บ ข้อมูลรายบุคคลหรือรายกลุ่ม เช่น แบบทดสอบเชาว์ปัญญา แบบวัดความสามารถของบุคคล แบบทดสอบบุคลิกภาพ เป็นต้น

หลักพัฒนาการของมนุษย์

พัฒนาการของมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา มีลักษณะพัฒนาการที่สำคัญ ดังนี้

1. พัฒนาการจะเป็นไปตามแบบฉบับ และขั้นตอนที่แน่นอน โดยไม่มีการกระโดดหรือข้ามขั้นเช่น เด็กทุกคนจะชันคอได้ก่อนกว่า คว้าได้ก่อนนั่ง นั่งได้ก่อนคลาน ยืนได้ก่อนเดิน หรือ เด็กทุกคนจะออกเสียงอ้อ ๆ ออ ๆ ในคอได้ก่อนที่จะทาเสียงที่ริมฝีปาก และพูดออกมาเป็นคำ ๆ

2. พัฒนาการมนุษย์มีลักษณะเป็นระเบียบและมีทิศทางของพัฒนาที่แน่นอน ทิศทางของพัฒนาการสามารถแบ่งได้เป็น 3 ทิศทาง ดังนี้

2.1 ทิศทางจากศีรษะไปสู่ปลายเท้า (Cephalocaudal direction) อธิบายได้ว่าทารกเมื่อเกิดมาจะควบคุมอวัยวะที่อยู่บริเวณศีรษะได้ก่อนส่วนที่เป็นลำตัวและแขนขา โดยทารกจะมีศีรษะ เจริญเติบโตเร็วกว่าส่วนอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะสมองและระบบประสาทส่วนกลางจะทำหน้าที่ควบคุม การทำงานของอวัยวะอื่น ๆ ของร่างกาย จึงทำให้มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการมากกว่าส่วนอื่น ในช่วงต้นของชีวิต

2.2 ทิศทางจากใกล้ตัวไปสู่ไกลตัว (Proximodistal direction) หมายถึง กา เจริญเติบโตและพัฒนาการจะมีในบริเวณส่วนที่ติดกับลำตัวเสียก่อน จึงขยายออกไปสู่ส่วนที่อยู่ ไกลออกไป เช่น แขนและขา ทารกจะควบคุมแขนและขาได้ก่อนปลายมือและปลายเท้า ควบคุมฝ่า มือและฝ่าเท้าได้ก่อนนิ้วมือและนิ้วเท้า ตัวอย่างเช่น ทารกอายุ 4-5 เดือนจะใช้ฝ่ามือทั้ง 2 ข้าง จับขวดนมยกขึ้นดูด เมื่อถึง อายุ 9 เดือน จะเปลี่ยนเป็นการหยิบและ จับด้วยนิ้วมือแทน ซึ่งแสดงถึง พัฒนาการของระบบประสาทในการควบคุมการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้ดีขึ้น

2.3 ทิศทางจากส่วนใหญ่ไปสู่ส่วนย่อย (Differentiation) เช่น การมองเห็นของเด็กวัยทารกจะ

3. อัตราพัฒนาการของบุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกัน บุคคลบางคนมีรูปร่างสูงใหญ่ ในขณะที่บาง

คนตัวเตี้ยและเล็กเมื่อมีอายุเท่ากัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าอัตราของพัฒนาการในแต่ละบุคคล จะไม่เหมือนกัน ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยด้านพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม

4. อัตราของพัฒนาการส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจะแตกต่างกันแม้ว่าพัฒนาการจะมี ลักษณะต่อเนื่องก็

4.1 ตาม แต่ในแต่ละช่วงชีวิตจะมีลักษณะเฉพาะตัว และพัฒนาการในส่วนต่าง ๆ ของ ร่างกายก็จะมีความแตกต่างกัน

วัตถุขนาดใหญ่ได้ก่อนวัตถุขนาดเล็ก มองเห็นภาพในลักษณะกรอบเส้นภายนอก ก่อนที่จะมองเห็นรายละเอียดของภาพ หรือการจับของทารกจะใช้ทั้งมือจับของ ได้ก่อนที่จะใช้นิ้ว มือในการหยิบจับของ เป็นต้น

5. พัฒนาการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง พัฒนาการของมนุษย์เริ่มตั้งแต่มีการปฏิสนธิเกิดขึ้น และดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งตาย มนุษย์จึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในการเปลี่ยนแปลงที่เด่น ๆ ในแต่ละช่วงวัย

6. พัฒนาการเริ่มจากการทำสิ่งง่าย ๆ ไปสู่ความซับซ้อนมากขึ้นเช่น การใช้ภาษาจะเริ่มจากการพูดเป็นคำโดด ๆ เป็นวลีสั้น ๆ จนกระทั่งเป็นประโยคที่สมบูรณ์และมีความถี่กลับซับซ้อนของการใช้ภาษาตามวัยและการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น หรือการทำงานที่เริ่มจากงานลักษณะหยาบไปสู่งานที่ละเอียดอ่อน ซึ่งต้องใช้ในการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อมัดเล็ก ๆ กับประสาทสัมผัสอย่างมีทักษะ เป็นต้น

7. พัฒนาการของคุณลักษณะต่าง ๆ มักจะสัมพันธ์กัน บุคคลที่มีพัฒนาการในบางด้าน ถ้าช้าก็มักจะปรากฏให้เห็นความบกพร่องของพัฒนาการในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น เด็กปัญญาอ่อน มี พัฒนาการทางสติปัญญาบกพร่อง ก็มักจะแสดงให้เห็นความผิดปกติหรือความล่าช้าของพัฒนาการ ในด้านร่างกาย มีลักษณะรูปร่างหน้าตาที่ไม่สมบูรณ์มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมไม่เป็นปกติ เหมือนเด็กคนอื่น ๆ กันออกไปในแต่ละช่วงวัย เช่น วัยทารกสมองจะมีการพัฒนามากที่สุด ในขณะที่ส่วนอื่น ๆ ก็มีการพัฒนาด้วยแต่ไม่เด่นชัด หรือในวัยรุ่น ฮอร์โมนสืบพันธุ์จะมีพัฒนาการ เค้นชัดมากที่สุด ในขณะที่ส่วนอื่น ๆ ก็มีการพัฒนาแต่อัตราช้ากว่า

8. พัฒนาการของเด็กอาจทำนายได้จากการพัฒนาการของบุคคลเป็นไปตามลำดับขั้น และมีแบบแผน เมื่อพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งเกิดขึ้นแล้วก็ทำให้ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถคาดการณ์ได้ ว่าพัฒนาการในลำดับถัดไปคืออะไร เช่น เมื่อเด็กเกาะยืนได้ก็จะบอกได้ว่าจะยืนได้เองโดยไม่ต้อง เกาะภายใน 1-2 เดือนหลังจากนั้น หากไม่มีปัญหาอื่นใดมากระทบ หรือเมื่อเด็กทำเสียงด้วยริมฝีปากได้ก็จะบอกอีกไม่นานเด็กจะพูดเป็นคำ เป็นต้น

9. หลักแห่งวุฒิภาวะหรือความพร้อม พัฒนาการจะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีวุฒิภาวะหรือความพร้อม เช่น ในการฝึกให้เด็กขับถ่าย เด็กต้องมีความพร้อมที่จะสามารถนั่งได้เองอย่างมั่นคง พูดคุยได้รู้เรื่อง นั่นคือเด็กต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ได้

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาการ พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมต่างมีบทบาทร่วมกันในการพัฒนาลักษณะและพฤติกรรมมนุษย์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของมนุษย์

1. พันธุกรรม

หมายถึง ลักษณะต่าง ๆ ของบรรพบุรุษซึ่งถ่ายทอดสู่ลูกหลานด้วยวิธีการสืบพันธุ์ ลักษณะต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดมานั้นมีทั้งลักษณะทางร่างกาย สติปัญญา ลักษณะบุคลิกภาพ และลักษณะ แฝงต่าง ๆ โดยถ่ายทอดทางยีนส์ซึ่งอยู่บนโครโมโซมลักษณะต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรมซึ่งมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาการ ได้แก่

1.1 ลักษณะทางกาย

1.1.1 เพศ เป็นสิ่งกำหนดแน่นอนทางพันธุกรรม ในไข่ของมารดาจะมี

โครโมโซมเพศชนิด X อย่างเดียวในอสุจิของบิดาจะมีโครโมโซมเพศชนิด X และ Y ถ้า

โครโมโซมเพศชนิด X ของมารดาผสมกับโครโมโซมเพศชนิด X ของบิดา เป็น XX เด็กที่เกิดมาจะ

เป็นเพศหญิง ถ้าโครโมโซมเพศชนิด X ของมารดาผสมกับโครโมโซมเพศชนิด Y ของบิดา เป็น

XY เด็กเกิดมาจะเป็นเพศชาย

1.1.2 รูปร่าง ได้แก่ส่วนสูง โครงสร้างของกระดูก สัดส่วนของร่างกาย

1.1.3 ลักษณะใบหน้า ได้แก่ขนาดและรูปร่างของขากรรไกร จมูก ริมฝีปาก

1.1.4 ลักษณะและสีของดวงตาและผม เช่น ตาชั้นเดียว ตาสีฟ้า ผมสีดำ ผมหยิก

ผมเหยียด

1.1.5 ลักษณะสีผิว เช่น ผิวขาว ผิวเหลือง

1.1.6 ชนิดของหมู่เลือด จะมีหมู่เลือดเหมือนกับบิดา มารดา หรือฝ่ายใดฝ่าย

หนึ่งเสมอ

1.1.7 ลักษณะของความผิดปกติและความบกพร่องทางร่างกายบางประการ เช่น ตาบอดสีปากแหว่ง เพดานโหว่ นิ้วเกิน นิ้วติดกัน ฯลฯ

1.2 ลักษณะทางสติปัญญา

สติปัญญาหรือเชาว์ปัญญาของบุคคล เป็นความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้การปรับตัว การแก้ปัญหา การวางแผน ความสามารถเฉพาะ และความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตนเองได้เหมาะสม สิ่งสำคัญที่นำไปสู่พัฒนาการที่ดีของสติปัญญา คือ ความสมบูรณ์ของสมองและระบบประสาท ซึ่งส่วนหนึ่งได้รับการสืบทอดทางพันธุกรรม และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลของสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมด้วยสมอง และระบบประสาทที่สมบูรณ์ทำให้การทำหน้าที่ของสมองเป็น

ปกติ จากการศึกษาของนักจิตวิทยาเกี่ยวกับสติปัญญาของพ่อแม่และลูก พบว่า พ่อแม่ที่มีไอคิวสูงมีแนวโน้มมีลูกที่มีไอคิวสูง และพ่อแม่ที่มีไอคิวต่ำมีแนวโน้มมีลูกที่มีไอคิวต่ำด้วย

1.3 โรคและความผิดปกติบางอย่าง

1.3.1 โรคเบาหวาน (Diabetic Mellitus)

1.3.2 โรคโลหิตไหลไม่หยุด (Hemophilia)

1.3.3 โรคที่ทำให้เป็นปัญญาอ่อน (Phenylketonuria = P.K.U)

1.3.4 ความผิดปกติของโครโมโซม เช่น

-ความผิดปกติของโครโมโซมเพศ (Sex chromosome) ได้แก่ Turner's syndrome,

Klinefelter's syndrome, Poly x syndrome

- ความผิดปกติของโครโมโซมร่างกาย (Autosome) ได้แก่ Down's syndrome, Patau's

syndrome, Edward's syndrome

2. สิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวบุคคล ทั้งภายในและภายนอกร่างกาย ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของบุคคล ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิ ในครรภ์จนถึงขณะคลอดและหลังคลอด

2.1 สิ่งแวดล้อมในระยะตั้งครรภ์สิ่งแวดล้อมของทารกในครรภ์มารดาเกี่ยวข้องกับสภาพต่าง ๆ ของมารดาขณะตั้งครรภ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ ได้แก่

2.1.1 อายุของมารดา (Mother's Age) หญิงมีครรภ์ที่มีอายุมากกว่า 35 ปี หรือน้อยกว่า 20 ปี มีโอกาสตั้งครรภ์ผิดปกติหรือให้กำเนิดบุตรที่พิการหรือผิดปกติได้เช่น การแท้ง ภาวะแทรกซ้อนของการตั้งครรภ์คลอดยาก คลอดก่อนกำหนด ทารกตายคลอด ทารกน้ำหนักตัวน้อยกว่าปกติทารกพิการแต่กำเนิด ปัญญาอ่อน เป็นต้น

2.1.2 ภาวะโภชนาการของมารดา (Nutrition) มารดาที่มีภาวะโภชนาการดี คือ มารดาที่รับประทานอาหารที่มีสารอาหารครบ ถูกส่วน และปริมาณแคลอรีเพียงพอในขณะตั้งครรภ์ จะมีผลให้ทารกในครรภ์เจริญเติบโต แข็งแรง สมบูรณ์ในทางกลับกันถ้ามารดามีภาวะโภชนาการไม่ดีจะมีผลให้ทารกในครรภ์มีขนาดเล็ก มีน้ำหนักตัวต่ำกว่าเกณฑ์ทารกที่มารดาขาดสารอาหารอาจทำให้มีการสะสมธาตุเหล็กน้อย จนทำให้เกิดภาวะซีดอีกทั้งอาจมีผลต่อพัฒนาการของสมอง ได้

2.1.3 โรคต่าง ๆ ของมารดา (Maternal illness) และความผิดปกติในขณะตั้งครรภ์โรคที่เป็นอันตรายต่อทารกอย่างมาก ได้แก่

- โรคเบาหวาน (Diabetic Mellitus) มารดาที่เป็นโรคเบาหวานจะทำให้ทารกมีความพิการได้ถึง 10 เท่า
- โรคหัวใจ (Heart disease) มารดาที่เป็นโรคหัวใจ ทำให้ทารกได้รับออกซิเจนไม่เพียงพอ มีผลทำให้ทารกมีการเจริญเติบโตช้า และเกิดความผิดปกติได้
- หัดเยอรมัน (German measles หรือ Rubella) หญิงมีครรภ์ในระยะ 3 เดือนแรก ถ้าเป็นหัดเยอรมันจะทำให้ทารกในครรภ์มีความผิดปกติของตา หู หัวใจ และสมอง และทารกยังเป็นพาหะของโรคได้ภายใน 1 ปี หลังคลอด
- ซิฟิลิส (Syphilis) เชื้อโรคนี้อาจผ่านไปสู่ทารกได้ในระยะ 18-20 สัปดาห์ของการตั้งครรภ์ซึ่งจะทำให้ทารกเกิดความพิการแต่กำเนิด เช่น ตาบอด หูหนวก ปากแหว่ง ปัญญาอ่อน ฯลฯ รวมทั้งอาจแท้ง คลอดก่อนกำหนด ตายในครรภ์เป็นต้น
- เอชไอวี (AIDS) ประมาณร้อยละ 50 ของทารกที่มารดาติดเชื้อเอชไอวี จะติดเชื้อเอชไอวีด้วย และทารกแรกเกิดจะมีน้ำหนักตัวน้อย พัฒนาการช้า หรือตายคลอดได้
- ไวรัสตับอักเสบบี (Virus Hepatitis B) พบว่าทารกสามารถติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีจากในครรภ์มารดาได้เช่นเดียวกับการติดเชื้อไวรัสเอชไอวี
- ภาวะขาดฮอร์โมนของต่อมไทรอยด์ (Thyroid deficiency) อาจทำให้เด็กเจริญเติบโตช้ากว่าวัย หัวโต สันจมูกแบน แขนขาสั้นเล็ก ลิ้นโตคับปาก ผิวหนังหยาบกระด้าง ขนรุงรัง ท้องป่อง กระดูกพัฒนาไม่เต็มที่กล้ามเนื้อไม่มีแรง และอาจเกิด Microcephaly ได้
- ภาวะความดันโลหิตสูงขณะตั้งครรภ์ (Hypertensive Disorder in pregnancy) เป็นภาวะแทรกซ้อนในหญิงตั้งครรภ์ทำให้ความดันโลหิตสูง บวมตามร่างกายและแขน ขา มีไข้ขาวในปัสสาวะ ถ้าเป็นมากจะชัก หมดสติดับไตไม่ทำงาน ทำให้ทารกตายในครรภ์ได้

2.1.4 ยา สารเสพติดและสารมีพิษต่าง ๆ ผลของยาต่อทารกขึ้นอยู่กับชนิดของยาขนาดของยา อายุครรภ์ของมารดาความไวของอวัยวะของทารกไม่สามารถเผาผลาญและขับสารเคมีออกทำให้เกิดการสะสมจนถึง ระดับที่เป็นพิษได้เช่น

- Tetracycline มารดาที่รับประทานยานี้ติดต่อกันในระยะตั้งครรภ์ จะยับยั้งการเจริญเติบโตของกระดูก และเมื่อมีฟันขึ้นจะทำให้เด็กมีฟันสีเหลืองหรือสีเทา
- Aspirin ถ้ามารดารับประทานมากเกินไป จะทำให้เกิดความผิดปกติในระบบโลหิตของทารก

- Streptomycin ถ้ามารดาได้รับมากเกินไปจะมีผลต่อประสาทรับเสียงของทารกทำให้หูหนวกได้
  - Quinine ถ้ามารดาได้รับมากเกินไปอาจทำให้ทารกในครรภ์หูหนวก
  - Thalidomide มีผลต่อทารกที่เกิดมา คือ จะมีรูปร่างผิดปกติ ไม่มีแขนขานี้วมือ หรืออวัยวะภายใน
  - สารเสพติด มารดาที่ติดสารเสพติด เช่น เฮโรอีน มอร์ฟีน ฟีน กัญชา ยาแก้ปวดประสาท จะทำให้ทารกตัวเล็กกว่าปกติคลอดก่อนกำหนด และเมื่อคลอดออกมาทารกจะมี อาการติดยาเสพติด และอาการขาดยาเสพติดด้วย(Neonatal addiction)
  - แอลกอฮอล์ มารดาที่ติดสุรา เบียร์ หรือไวน์ มักจะขาดอาหาร จากการรับประทานอาหารที่ไม่เหมาะสม ซึ่งมีผลทำให้ทารกขาดสารอาหารด้วย นอกจากนี้สุรายังมี ต่อการเจริญเติบโตของสมองทารกในช่วงอายุครรภ์ 18-20 สัปดาห์และทารกอาจมีกลุ่มอาการที่เรียกว่า fetal alcoholic syndrome
  - บุหรี่ หญิงมีครรภ์ที่ติดบุหรี่ จะมีปริมาณของคาร์บอนไดออกไซด์ใน เลือดสูง ทำให้ปริมาณของออกซิเจนในเลือดต่ำ ทารกในครรภ์จะขาดออกซิเจนด้วย นอกจากนี้ นิโคตินจากบุรี่ยังทำให้อัตราการเต้นของหัวใจของทารกเร็วขึ้น เส้นเลือดที่ไปเลี้ยงทารกหดตัว ทำให้ทารกได้รับอาหารน้อยลง เป็นผลต่อการเจริญเติบโตและสมองของทารก ทำให้เสี่ยงต่อการแท้ง การเจริญเติบโตช้า พิการแต่กำเนิด สติปัญญาต่ำคลอดก่อนกำหนด น้ำหนักแรกเกิดต่ำกว่าเกณฑ์ ตายคลอด เป็นต้น
  - กาแฟ มารดาที่ดื่มกาแฟมาก ๆ ทำให้ทารกเติบโตช้า คลอดก่อนกำหนด ตายคลอด
  - สารพิษ หญิงมีครรภ์ที่ได้รับสารพิษจากสิ่งแวดล้อม เช่น ปรอทตะกั่ว สารพิษนั้นก็จะผ่านไปสู่ทารก ทำให้เกิดความพิการทั้งทางร่างกายและสมอง
- 2.1.5 อุบัติเหตุมารดาที่ได้รับอุบัติเหตุในระหว่างตั้งครรภ์จะมีผลกระเทือนต่อทารกในครรภ์ด้วย เช่น มารดาเสียเลือดมากจากการมารดาเสียเลือดมากได้รับอุบัติเหตุอาจทำให้ทารกในครรภ์ได้รับอันตรายจากภาวะสมองขาดเลือดและออกซิเจนได้
- 2.1.6 องค์ประกอบของโลหิตในระบบRh (Rh factor) ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เข้ากันของโลหิตมารดาและทารก พบได้ในกรณีมารดาเป็น Rh- ทารกเป็นRh+ ร่างกายของมารดาจะ สร้างAntibody ทำให้เซลล์เม็ดเลือดแดงของทารกถูกทำลาย ทารกจะขาดออกซิเจน ไปเลี้ยงร่างกาย ทำให้เกิด

การแท้งหรือตายคลอด ถ้ามีชีวิตรอดทารกจะมีความบกพร่องทางสมอง ปัญญาอ่อน หรือ อาจเป็นอัมพาต

2.1.7 สภาวะอารมณ์ของมารดา (Emotional State) มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโต ของทารก ไม่ว่าจะ อารมณ์โกรธ กลัว หรือวิตกกังวล เมื่อมารดามีอารมณ์ดังกล่าว ทารกในครรภ์ก็จะ ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจและอารมณ์ด้วย ส่งผลต่อสภาพอารมณ์ของทารกในระยะ หลังคลอด โดยทารกจะมีลักษณะเป็นเด็กเจ้าอารมณ์เลี้ยงยาก เป็นต้น

2.1.8 ภาวะเศรษฐกิจและสังคม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความเป็นอยู่และสุขภาพของมารดา โดยพบว่ามารดาที่มีฐานะเศรษฐกิจและสังคมต่ำ เช่น รายได้น้อย การศึกษาต่ำอาศัยในชุมชนแออัด จะให้กำเนิดทารกน้ำหนักแรกคลอดน้อยกว่าปกติ

2.2 **สิ่งแวดล้อมในระยะคลอด** ในระยะคลอดของทารกหากมีความผิดปกติเกิดขึ้น เช่น การคลอดยาก ระยะของการคลอดนานกว่าปกติวิธีการคลอดที่ทำให้สมองของทารกถูกกระทบกระเทือนจากการใช้ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ช่วยคลอด อาจทำให้สมองขาดออกซิเจน ได้รับบาดเจ็บ จนอาจมีผลให้สมอง พิกัด ปัญญาอ่อน เป็นโรคลมชัก แขนขาเป็นอัมพาต หรือมีความผิดปกติเกี่ยวกับการพูด เป็นต้น

2.3 **สิ่งแวดล้อมในระยะหลังคลอด** เมื่อทารกคลอดจากครรภ์มารดาแล้ว ทั้งสิ่งแวดล้อมในครอบครัว และสิ่งแวดล้อม ในสังคมที่เด็กเติบโตขึ้นจะมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กทั้งทาง ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2.3.1 **สิ่งแวดล้อมในครอบครัว**

- บ้าน เป็นสถาบันแรกที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของเด็ก เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในช่วงวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในวัยต่อมา

- บรรยากาศภายในบ้าน ขึ้นอยู่กับบิดามารดาเป็นส่วนใหญ่ ถ้าบิดา มารดาให้ความสนใจ ให้ความรัก ความอบอุ่น และสมาชิกในบ้านมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เด็กก็จะ มีความสุข พร้อมที่จะเรียนรู้และพัฒนาไปในทิศทางที่ดี

- วิธีการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก บิดา มารดาต้องทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณ ได้รับความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัยอย่างเพียงพอ และฝึกให้เด็กมีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวมีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคนและ บุคลิกภาพ ซึ่งรวมทั้งค่านิยม เจตคติและพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชน

2.3.2 **สิ่งแวดล้อมในสังคม**

-โรงเรียน เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อบุคคลรองจากบ้าน แต่ละ โรงเรียนจะมีปัจจัยที่แตกต่าง กัน เช่น สิ่งแวดล้อมบริเวณโรงเรียน คุณภาพของครูเพื่อนร่วมชั้น เรียน และบรรยากาศในห้องเรียน ซึ่งทำให้ เด็กมีความแตกต่างในด้านความคิด ความเชื่อ และ พฤติกรรม

- สถานที่ทำงาน ปัจจัยในสถานที่ทำงานที่มีผลให้บุคคลมีความ แตกต่างกันคือ บรรยากาศของ สถานที่ทำงาน เพื่อนร่วมงาน วัฒนธรรมองค์กร นโยบายและ โครงสร้างในการบริหารงานขององค์กร เป็นต้น

-สถานที่ทำงาน ปัจจัยในสถานที่ทำงานที่มีผลให้บุคคลมีความ แตกต่างกันคือ บรรยากาศของ สถานที่ทำงาน เพื่อนร่วมงาน วัฒนธรรมองค์กร นโยบายและ โครงสร้างในการบริหารงานขององค์กร เป็นต้น

- สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ จาก การดำรงชีวิตในสภาพ สังคม และวัฒนธรรมของเด็กตั้งแต่เกิด ทำให้เกิดการปรับตัวและหล่อหลอม เป็นบุคลิกภาพของบุคคลในสังคม นั้น

2.3.3 ความเจ็บป่วย โดยเฉพาะการเจ็บป่วยเรื้อรังจะมีผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ หดชะงักหรือถดถอยได้

3 อิทธิพลร่วมกันระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม

โดยที่พันธุกรรมเป็นตัวถ่ายทอดลักษณะทางสรีระไปสู่ลูกหลาน ทำให้มีโครงสร้างและความสามารถ ด้านต่าง ๆ แตกต่าง พันธุกรรมจึงเป็นตัวกำหนดขอบเขตของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ในขณะที่สิ่งแวดล้อมจะมี อิทธิพลร่วมกันกับพันธุกรรมในการกำหนดว่าบุคคลแต่ละคนจะพัฒนาไปได้อย่างไร และผลของพัฒนาการจะ เป็นอย่างไร เช่น เด็กที่มีพันธุกรรมด้านสติปัญญาดีถ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีทุกด้าน เด็กก็จะมีพัฒนาการที่ดีทั้ง ทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา ในทางตรงกันข้ามถ้าสิ่งแวดล้อมมีความไม่เหมาะสมเด็กก็จะ พัฒนาได้ไม่ดีด้วย

บทบาทพยาบาลในการส่งเสริมพัฒนาการและการปรับตัวของมนุษย์

พยาบาลเป็นบุคลากรทางการแพทย์ ที่มีบทบาทในการดูแลผู้รับบริการให้ครอบคลุมทั้ง ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยมีความเชื่อว่าบุคคลเป็นระบบเปิดที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญาใน การพยาบาล จึงมีเป้าหมายให้บุคคล ดำรงอยู่ในภาวะสมดุล มีวุฒิภาวะตามขั้นพัฒนาการในทุกวัย มีการดำรงสภาวะสุขภาพที่ดีได้อย่างสม่ำเสมอ มีการเสริมสร้างประสบการณ์ให้เกิดศักยภาพสูงสุดในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ของชีวิต

พยาบาลจะต้องมีบทบาทในด้านการส่งเสริม และการป้องกันเป็นสำคัญ โดยเฉพาะส่งเสริมให้บุคคล ดำรงอยู่ในภาวะสุขภาพดีสามารถดูแลตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้ ซึ่งการดูแลตนเองเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับยุคปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม และภาวะเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การ

ดูแลตนเองที่สำคัญมากประการหนึ่ง คือ การดูแลตนเองตามระยะพัฒนาการบทบาทของพยาบาล ในการส่งเสริมให้ผู้รับบริการมีพัฒนาการเป็นไปตามวัย คือ การให้ความรู้ให้คำแนะนำแก่ผู้รับบริการเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ในแต่ละวัย พร้อมทั้งช่วยเหลือและสนับสนุน หรือเอื้ออำนวยให้ผู้รับบริการมีวุฒิภาวะตามขั้นพัฒนาการและสามารถพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพตามวัย มีความสามารถในการปรับตัวและพร้อมที่จะเผชิญกับภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นตามวัยได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนช่วยคัดกรองความผิดปกติของพัฒนาการของบุคคล และร่วมแก้ไขปัญหาอันเกิดจากพัฒนาการที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นพยาบาลจึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการของมนุษย์เป็นอย่างดีจึงจะสามารถให้การพยาบาลได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพพัฒนาการเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการปรับตัวของมนุษย์การได้เรียนรู้ และสร้างความเข้าใจในพัฒนาการของมนุษย์ จะทำให้ทราบกระบวนการพัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมของมนุษย์และเชื่อมโยงไปสู่การวิเคราะห์สาเหตุของความผิดปกติทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจรวมทั้งการปรับตัวของบุคคลในแต่ละช่วงวัย ในบทบาทของพยาบาลการเรียนรู้เรื่องพัฒนาการของมนุษย์เพื่อสามารถช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแนะนำ และตอบสนองความต้องการของบุคคลในแต่ละวัย รวมทั้งการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตและการส่งเสริมสุขภาพจิตของประชาชนให้ได้ผลดีที่สุดด้วย

บทสรุป

การศึกษาพัฒนาการของมนุษย์ เป็นเรื่องที่มีขอบข่ายกว้างขวาง มีความสลับซับซ้อน และมีความเกี่ยวเนื่องกับวิทยาการต่าง ๆ มากมายหลายด้าน ผู้ศึกษาจะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิชาการสาขาอื่น ๆ เช่น ชีววิทยา จิตวิทยา มานุษยวิทยา สังคมวิทยาและแพทยศาสตร์ เข้ามาใช้ในการศึกษาด้วยซึ่งจะช่วยให้สามารถเข้าใจพัฒนาการของมนุษย์ได้รับลึกซึ้งให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คำถามท้ายบท

1. จงบอกแนวคิดหลักของจิตวิทยาพัฒนาการ
2. จงให้ความหมายของคำว่าเจริญเติบโตพัฒนาการ และวุฒิภาวะ
3. จงอธิบายพัฒนาการของมนุษย์
4. จงอธิบายองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์

บรรณานุกรม

- กัลยา นาคเพ็ชรและคณะ. (2548). *จิตวิทยาพัฒนาการสำหรับพยาบาล. พิมพ์ครั้งที่ 2.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภา จำกัด.
- จิราพร รักการ.(2554). เอกสารประกอบการสอน *มโนทัศน์ทางจิตวิทยาพัฒนาการ.* รวบรวมโดย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของคณะฯ. กทม.
- จุฑารัตน์ สติธิปัญญา.(2554). *สุขภาพจิต. พิมพ์ครั้งที่3.* สงขลา; นำศิลป์โฆษณา จำกัด.
- เดิมศักดิ์ คทวนิช. (2546). *จิตวิทยาทั่วไป.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอเชียเพรส (1989) จำกัด.
- วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา.(2555). *สุขวิทยาจิต.* กรุงเทพมหานคร: วี.พรีนท์ (1991) จำกัด.
- วิไลวรรณ ศรีสงคราม และคณะ.(2549). *จิตวิทยาทั่วไป.* กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2545). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 8.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- อรพรรณ ลือบุญวัชชัย.(2541). *การบริหารทารกและเด็กก่อนวัยเรียน.* กรุงเทพมหานคร: บริษัทบู๊คเน็ต จำกัด.
- Kail, R. V. & Cavanaugh, J. C. (2000). *Human Development: A Lifespan View.* 2nd ed. Belmonts, CA: Wadsworth/Thomson Learning.
- Sigelman, C. K. & Shaffer, D. R. (1994). *Life-Span Human Development.* 2nd ed. California: Brook/Cole Publishing Company.